

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Ο άνθρωπος ως πολιτικό ον

Όπως έλεγε ο Αριστοτέλης ο άνθρωπος είναι *πολιτικό ον* και συμπλήρωσε ότι είναι επίσης και κοινωνικό και οικονομικό ον, δηλαδή συμμετέχει στην πολιτική, οικονομική, κοινωνική ζωή.

Χαρακτηριστικό του ανθρώπινου είδους είναι ότι αναπτύσσει την κοινωνικότητα δηλαδή την ικανότητα και την ανάγκη να συμβιώνει δηλαδή να συνεργάζεται με συνανθρώπους του για να ικανοποιήσει τις ανάγκες του. Ο άνθρωπος γεννιέται με ορισμένα βιολογικά ή έμφυτα χαρακτηριστικά (φύλο, χρώμα, σωματική κατασκευή κτλ). Όμως η ανάπτυξη της προσωπικότητας του και των ικανοτήτων του γίνεται μέσα από την αλληλεπίδραση με την κοινωνία. Παλαιότερα πίστευαν ότι η συμπεριφορά του ανθρώπου ήταν αποτέλεσμα έμφυτων παραγόντων, ενώ σήμερα οι κοινωνικές επιστήμες υποστηρίζουν ότι η ανθρώπινη προσωπικότητα διαμορφώνεται μέσα στην κοινωνία και το αντίστροφο. Η ένταξη του ατόμου στην κοινωνία δεν είναι παθητική διαδικασία, δηλαδή το άτομο δέχεται κάποια μηνύματα της κοινωνίας, απορρίπτει κάποια άλλα ενώ μπορεί να στέλνει και τα δικά του μηνύματα.

Κοινωνία είναι ένα οργανωμένο σύνολο ανθρώπων με κοινό πολιτισμό που διαθέτει τα εξής χαρακτηριστικά:

- 1) οργάνωση, δηλαδή η κοινωνία δεν αποτελεί ένα τυχαίο σύνολο ανθρώπων, αλλά οι άνθρωποι αναπτύσσουν κοινωνικές σχέσεις, εντάσσονται σε ομάδες, υπακούουν σε κανόνες.
- 2) αυτοτέλεια, δηλαδή αποτελούν ξεχωριστό σύνολο από τα υπόλοιπα.
- 3) διάρκεια, δηλαδή η κοινωνία έχει συνέχεια στο χρόνο.
- 4) ταυτότητα, δηλαδή τα μέλη του κοινωνικού συνόλου έχουν συνείδηση ότι αποτελούν ξεχωριστό σύνολο.
- 5) διαφοροποίηση, δηλαδή η κοινωνία αποτελείται από πολλές ανομοιογενείς ομάδες που έχουν μεταξύ τους διαφορετικά ή και αντίθετα συμφέροντα.

1.5.1 Η οικονομία

Κάθε τομέας της κοινωνίας ασκεί συγκεκριμένες αρμοδιότητες. Η πολιτική εξουσία με τη νομοθετική αρμοδιότητα καθορίζει το πλαίσιο όλων των άλλων τομέων, της οικονομίας και της κοινωνίας. Αυτό δεν σημαίνει ότι η εξουσία μπορεί να δρα αυθαίρετα και ανεξέλεγκτα, αλλά οφείλει και αυτή να δρα σύμφωνα με το Σύνταγμα και τους νόμους. Η πολιτική ορίζει την οικονομία, η οποία όμως θα πρέπει να είναι ισχυρή για να καλύπτονται οι ανάγκες των πολιτών.

Σήμερα, η οικονομία κυριαρχεί επί της πολιτικής. Οι κυριότεροι λόγοι είναι: α) η καπιταλιστική οικονομία σήμερα έχει παγκοσμιοποιηθεί και διεθνοποιηθεί που σημαίνει ότι η πολιτική γίνεται ανίσχυρη μπροστά στις επιχειρήσεις, β) η λογική της οικονομίας (για την επιδίωξη του μέγιστου οφέλους με το μικρότερο κόστος) ισχύει σε κάθε τομέα της πολιτικής και κοινωνικής ζωής με αποτέλεσμα η οικονομία να κυριαρχεί επί της πολιτικής και η ιδιότητα του καταναλωτή να κυριαρχεί επί του πολίτη. Αυτό σημαίνει ότι οι αλλαγές είναι πιο δύσκολες γιατί «οι επαναστάσεις γίνονται από τους πολίτες και όχι από τους καταναλωτές». Από την άλλη πλευρά η κυριαρχία της πολιτικής στην οικονομία μπορεί να οδηγήσει στον ολοκληρωτισμό.

1.5.2 Από την οικονομία του οίκου στην οικονομία της πόλης

Στις αρχαίες κοινωνίες (αγροτικές) ο οίκος-το νοικοκυριό είναι το κέντρο της οικονομικής ζωής της κοινότητας. Κάθε οικογένεια παράγει μόνη της και καταναλώνει αυτά που έχει ανάγκη (αυτάρκεια και αυτοκατανάλωση). Αν υπήρχε περίσσειμα το ανταλάσσε με άλλα προϊόντα σε είδος (αντιπραγματισμός), γιατί δεν υπήρχε το χρήμα.

Αργότερα, το κέντρο της κοινωνικής ζωής μεταφέρεται από τον οίκο και την κοινότητα στην πόλη, η οποία δημιουργήθηκε με την ανάπτυξη του εμπορίου και τη χρησιμοποίηση του χρήματος ως μέσο συναλλαγών. Με το χρήμα αναπτύχθηκε κι άλλο το εμπόριο σε βαθμό που άλλαξε η οικονομία και όλη η κοινωνία. Η πόλη είναι ο χώρος συνάντησης ανθρώπων και δραστηριοτήτων. Εκεί αναπτύσσεται ο καταμερισμός της εργασίας: κάθε νοικοκυριό δεν παράγει όλα τα προϊόντα αλλά ορισμένα ή ένα μόνο, τα υπόλοιπα τα αγοράζει ανταλλάσσοντας τα με περίσσειμα των δικών του προϊόντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1.1 Η αγροτική κοινωνία

Αγροτική είναι η κοινωνία που ζει από την καλλιέργεια της γης και χαρακτηρίζεται από την μόνιμη εγκατάσταση των ανθρώπων σε αυτή πράγμα που οδήγησε στη δημιουργία των οικισμών. Από τη νεολιθική εποχή εμφανίστηκαν αγροτικές κοινωνίες στην Μέση Ανατολή, στην Αίγυπτο και τη Νότιο Αμερική. Ακόμα δημιουργήθηκαν πόλεις-κράτη με επικεφαλής τον βασιλιά ή τον αυτοκράτορα. Αγροτικές κοινωνίες ήταν της Αρχαίας Ελλάδας, της Ρώμης και του Βυζαντίου. Οι κοινωνίες αυτές υπήρχαν μέχρι τον 19αίωνα οπότε εμφανίστηκε η βιομηχανική κοινωνία στην οποία ακόμα και η αγροτική παραγωγή στηρίζεται στην χρήση μηχανών.

2.1.2 Η Βιομηχανική κοινωνία

Είναι αποτέλεσμα της βιομηχανικής επανάστασης που ξεκίνησε τον 18ο αιώνα στην Αγγλία με την ανακάλυψη της ατμομηχανής. Τα χαρακτηριστικά της βιομηχανικής κοινωνίας είναι:

- α) η εκβιομηχάνιση δηλαδή η εισαγωγή των μηχανημάτων στα εργοστάσια.
- β) η αστικοποίηση δηλαδή η μετακίνηση του αγροτικού πληθυσμού προς τις πόλεις για να απασχοληθεί στα εργοστάσια.
- γ) η αύξηση του προσδόκιμου ζωής που οφείλεται στη βελτίωση των όρων διαβίωσης.
- δ) η αύξηση παραγωγής προϊόντων και δημιουργία αναγκών για ζήτηση νέων προϊόντων.
- ε) ανάπτυξη υπηρεσιών όπως εμπορίου και τραπεζών.
- στ) αλλαγή στις κοινωνικές σχέσεις που γίνονται πιο απρόσωπες λόγω της ζωής στην πόλη.

2.1.3 Η μεταβιομηχανική κοινωνία

Όταν λέμε "επανάσταση" εννοούμε ριζικές αλλαγές των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών συνθηκών, τέτοιες επαναστάσεις ήταν: α) η αγροτική επανάσταση κατά την νεολιθική εποχή με την εμφάνιση της καλλιέργειας της γης β) η βιομηχανική, με την εισαγωγή της μηχανής στην παραγωγή, γ) η επανάσταση της γνώσης και της πληροφορικής με την ανάπτυξη των επιστημών και της τεχνολογίας που οδήγησαν στην λεγόμενη μεταβιομηχανική κοινωνία. Ο συνδυασμός της επιστήμης με την τεχνολογία, η χρήση Η/Υ και εφαρμογών βοηθά στην επίλυση καθημερινών προβλημάτων του ανθρώπου.

Συνέπειες των ραγδαίων τεχνολογικών εξελίξεων τα τελευταία χρόνια είναι ότι: 1. Μειώνεται η απόσταση ανάμεσα στον χρόνο εφεύρεσης και στον χρόνο χρήσης. 2. Αλλάζει ο τρόπος που βιώνουν την καθημερινότητα τους οι άνθρωποι, αλλάζει η αίσθηση του χώρου και του χρόνου γιατί έχει μειωθεί σημαντικά ο χρόνος κάλυψης των γεωγραφικών αποστάσεων. 3. Ο τομέας των υπηρεσιών έχει μεγαλώσει ενώ μειώνονται οι θέσεις εργασίας καθώς τα μηχανήματα αντικαθιστούν τους ανθρώπους.

2.1.4 Η κοινωνία της πληροφορίας και της γνώσης

Είναι όρος που εμφανίστηκε την δεκαετία του 60' για να περιγράψει τη μεταβιομηχανική κοινωνία. Οι διαφορές ανάμεσα στην βιομηχανική κοινωνία και τη μεταβιομηχανική είναι: α) Οι χειρωνακτικές εργασίες αντικαθίστανται από την ικανότητα διαχείρισης των πληροφοριών. β) στην πρώτη η οικονομική ανάπτυξη στηρίζεται στις μηχανές και στην ενέργεια ενώ για τη δεύτερη στην γνώση και πληροφορία, γ) στην πρώτη είναι οι ιδιοκτήτες των εργοστασίων και του κεφαλαίου που έχουν την οικονομική και πολιτική δύναμη ενώ στην δεύτερη είναι οι κάτοχοι της γνώσης.

Οι συνέπειες των τεχνολογικών εξελίξεων για τη ζωή των ανθρώπων και τα κοινωνικά δεδομένα είναι: 1) Η τεχνοφοβία δηλ. κάποιοι άνθρωποι αισθάνονται άγχος για τις νέες τεχνολογικές εφαρμογές. 2) η τεχνολογική ανεργία, δηλαδή η αντικατάσταση των ανθρώπων από τα μηχανήματα 3) νέες μορφές κοινωνικών ανισοτήτων, όπως η διάκριση ανάμεσα σε αυτούς που έχουν πρόσβαση στην γνώση και σε αυτούς που δεν έχουν. 4) αλλάζει η ποιότητα των κοινωνικών σχέσεων π.χ. οι διαπροσωπικές σχέσεις αντικαθίστανται από σχέσεις εξ' αποστάσεως μέσω υπολογιστών. 5) εμφανίζεται μια νέα μορφή ελέγχου που ασκεί η εξουσία στους χρήστες του διαδικτύου και των νέων τεχνολογιών.

2.2 Βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας

Η Ελληνική κοινωνία προσδιορίζεται στο χρόνο από την ιστορία της και στο χώρο από την θέση της στα όρια ανατολής και δύσης ενώ χώρος και χρόνος διαμορφώνουν την καθημερινή δράση των ανθρώπων της. Τα χαρακτηριστικά της είναι: α) εξάρτηση και υποτέλεια (οικονομική και πολιτική) από τις μεγάλες δυνάμεις που βοήθησαν στην όποια ανάπτυξη της β) η καθυστερημένη βιομηχανική ανάπτυξη με την εισαγωγή βιομηχανικών προϊόντων χωρίς αντίστοιχες εξαγωγές. Έτσι η ανάπτυξη της οικονομίας μας οφείλεται στην μετανάστευση, στην ναυτιλία και στον τουρισμό γ) η αστικοποίηση η οποία ήταν αποτέλεσμα της αύξησης του τομέα των υπηρεσιών και όχι της εκβιομηχάνισης με αποτέλεσμα σχεδόν ο μισός πληθυσμός να έχει συσσωρευτεί στην Αττική, δ) η μικρή ιδιοκτησία γης που υποχρεώνει τον αγροτικό πληθυσμό στην φτώχεια και την μετανάστευση ε) οι πελατειακές σχέσεις, επειδή το κράτος είναι ο καλύτερος εργοδότης, πολλοί πολιτικοί εξαγοράζουν ψήφους πολιτών με την υπόσχεση διορισμού, στ) παρασιτική νοοτροπία δηλαδή αναζήτηση εισοδήματος χωρίς προσφορά ανάλογου προϊόντος.

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά έχουν δημιουργήσει φαινόμενα (συνέπειες) όπως: 1) η παραοικονομία δηλαδή η φοροδιαφυγή και το λαθρεμπόριο 2) η υποβάθμιση της πολιτικής σε σχέση με την οικονομική εξουσία (επιχειρήσεις τράπεζες), 3) προβληματική λειτουργία των θεσμών, όπως τυπολατρία δηλαδή η εμμονή στον τύπο και όχι στην ουσία με αποτέλεσμα την πολυνομία και την έλλειψη προγραμματισμού. Αυτά δημιουργούν στους πολίτες το αίσθημα αδικίας και ότι οι νόμοι λειτουργούν για τους ισχυρούς και όχι για τους αδύναμους.